

Love, Anxiety, and Presence in Being in the Thought of Gabriel Marcel

Ali Hoseini¹ , and Mahshad Seyedi pour²

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Philosophy, Faculty of Humanities, Yasuj University, Yasuj, Iran. Email: a.hoseini@yu.ac.ir
2. Master of Philosophy, Faculty of Literature and Humanities, Yasuj University, Yasuj, Iran. Email: mahshad.sp@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received 03 May 2025
Received in revised form 18
May 2025
Accepted 26 June 2025
Available online 27 September
2025

Keywords:

Love,
Anxiety,
Marcel,
Participation,
Existence,
Other

ABSTRACT

Objective: The main objective of this research is to examine and analyze the three central concepts of love, anxiety, and presence in Gabriel Marcel's existential philosophy. This article seeks to show how these three elements form the core of human experience and how, through their combination, a deeper understanding of the meaning of life, liberation from isolation, and achievement of authenticity and existential fulfillment can be achieved.

Method: The method of this research is philosophical analysis and descriptive-analytical method. The required data were collected through library study and examination of Gabriel Marcel's original works (such as "Being and Being", "Mysteries of Being" and his other writings) as well as related secondary sources.

Results: The research findings show that in Marcel's philosophy, these three concepts are deeply intertwined:

Love: not a fleeting feeling, but a saving existential force

Apprehension: unlike destructive anxiety, it is a positive and constructive encounter with the boundaries and unknowns of existence

Presence: means being fully.

Conclusions: As a result, it can be said that Gabriel Marcel's philosophy, by centering on these three concepts, offers a concrete solution for overcoming the spiritual crises of modern man. This research concludes that love, apprehension, and presence are the three sides of a triangle that give consistency to human existence. From Marcel's perspective, life reaches existential fulfillment when a person can be present in the world full-time by accepting the apprehensions of existence and, through love, build a bridge to others. Therefore, these three concepts are not merely abstract categories, but practical guidance on how to live an authentic and meaningful life.

Cite this article: Hoseini, A. & Seyedi pour, M. (2025). Love, Anxiety, and Presence in Being in the Thought of Gabriel Marcel. *New Research in Islamic Humanities Studies*, 4 (7), 1-19. <https://doi.org/10.22034/api.2025.2026121.1076>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2025.2026121.1076>

Publisher: Lorestan University.

Introduction

In Gabriel Marcel's thought, love, fear, and presence in existence are three fundamental concepts that are directly linked to the existential experience of man. Love, as an existential force, frees man from isolation and emptiness and enables deep and meaningful connection with others. Fear, unlike anxiety, represents a conscious and accepting encounter with the unknown and mysterious aspects of existence, which leads to the expansion of consciousness and spiritual growth. Presence in existence means an authentic and complete presence in the present moment, which makes possible the possibility of a complete and rich experience of life and connection with others and oneself .

Elements such as love and fear, although considered simple and obvious in the first place, have been the concern of many scholars and thinkers throughout history, and they have also left behind many works on these two issues. The essence of man and the concerns that occur to him throughout his life will always become the background for man to better understand his inner existential being through contemplation and reflection, to understand the meaning of life, and to change his approach and mentality towards himself, existence and being, others, and the transcendental matter of the absolute "you." In his book "The Secret of Being," Gabriel Marcel introduced himself as "a philosopher with Neo-Socratic thought," not with the existentialist thoughts present in his time, and as a believing and Christian philosopher. From Marcel's perspective, the subject of philosophy is "existence"; but human existence, not existence from the aspect in which it exists. The functionalist man, a mere tool from Marcel's perspective, has lost his existential meaning and must strive to regain his lost dignity, position, and status through constructive communication with the "other," participation and presence in existence, and the discovery of the "secret" through this process.

The restlessness of modern man and the lack of existential meaning among humans is a very important issue and the main concern of Marcel's philosophy and thought, which, from Marcel's perspective, is caused by factors such as: the spirit of abstraction (the expansion of primary ideas into secondary ones) and the process of acquiring living based on, and the process of "being" in life, which is a connection of the type "I-Thou" that leads to the discovery of the secret in existence, and not living based on the element of "having" that will have no result other than the process of the "I-He" or "I-It" connection, and is merely a simple, fruitless connection that lacks a sense of mutuality and objectivity. In fact, Marcel brought a new kind of theology to the fore in his contemporary period.

In the explanation and examination of love and fear in Marcel's thought and philosophy, the prominence of the mental and existential position of the individual and tangible human being, which is filled with many concerns, can be seen. With his feelings and emotions, he will sometimes be filled with fear, anxiety, apprehension, and a sense of identity. However, ultimately, Marcel emphasizes existential contemplation and the individual's connection with God or the transcendent in the form of a process of direct communication and love free from need, and the role of this in the realization of the individual's existence and the disappearance

of the same emptiness and lack of existential meaning, and man's path to making his life meaningful in this process. He guides man to making life meaningful and finding existential dignity and dignity during the process of transcendence, seeking the heights, and the possibility of experiencing the transcendent, because it is transcendent. Therefore, in the light of Marcel's perspective, first examine the meanings and concepts of the two categories of love and fear, their types and divisions, and then explain the relationship and role of these two categories in his philosophical thought.

Method

The method of this research is philosophical analysis and descriptive-analytical method. The required data were collected through library study and examination of Gabriel Marcel's original works (such as "Being and Being", "Mysteries of Being" and his other writings) as well as related secondary sources.

Results

The research findings show that in Marcel's philosophy, these three concepts are deeply intertwined:

Love: not a fleeting feeling, but a saving existential force

Apprehension: unlike destructive anxiety, it is a positive and constructive encounter with the boundaries and unknowns of existence

Presence: means being fully present in the moment, the point of connection between man and the world.

Conclusions

As a result, it can be said that Gabriel Marcel's philosophy, by centering on these three concepts, offers a concrete solution for overcoming the spiritual crises of modern man. This research concludes that love, apprehension, and presence are the three sides of a triangle that give consistency to human existence. From Marcel's perspective, life reaches existential fulfillment when a person can be present in the world full-time by accepting the apprehensions of existence and, through love, build a bridge to others. Therefore, these three concepts are not merely abstract categories, but practical guidance on how to live an authentic and meaningful life.

Gabriel Marcel is a thinker whose philosophical thoughts are inspired by his life and life cycle. His philosophy is the philosophy of secondary thoughts. It can be said that his philosophy is a re-knowledge of existence and the rejection of functional life, followed by the awakening of the instrumental man whose thought, due to being placed in this functional form, has become confused and has not yielded any result except isolation or lack of connection with others. That is, Marcel somehow returns life to looking at existence. From his point of view, the way to think is not to know nature and external things to the extent of application and the elimination of things and to have a relationship with them. We should not remain at the level of "having" and initial thinking. Marcel states that one must deal with the knowledge of existence and bring the relationship from the abstract and instrumental level, and the thought from the initial incomplete

level to the complete secondary thought, in which the relationship is not of the type of "it" or "he", but of the relationship with the absolute "you", which in this way, "thought" will emerge in the form of presence in mysterious existence and will try to achieve transcendent love. According to Marcel, when I became aware of my existence, this knowledge and awareness does not mean that I am separated from myself like a knowing mind from my body like a known object. On the other hand, Marcel believes that things such as freedom, loyalty, love, hope and faith will become false things when they are considered as objective issues. Marcel was familiar with the concept of "presence" since childhood. He stated in his works that despite the death of his mother and the absence of her body at home, there was a kind of mysterious presence in Marcel's existence. Marcel concluded that death cannot be the end and on the other hand, the memory of the dead person will remain. So he concluded that all realities will not end with objective, experimental, tangible and intangible matters. Marcel's main concern is that in the modern era, due to the progress in science and technology on the one hand and war, disaster and homelessness on the other hand, man has become anxious, worried, lonely and isolated, which results in distance from existence, lack of recognition of his own existence and transcendence, and lowering the level of his existential dignity and status as a human being. Communication has also become purely functional and instrumental, and has remained at the level of "I - He" or "I - It". It is at this stage that Marcel raises the urgent need for ontology and invites man to reflect on himself. So, from Marcel's perspective, the need for ontology is a kind of attraction and demand for joining and connecting with existence and understanding our role and place in this existence. On the other hand, Marcel states that in modern philosophy, the term "transcendence" has lost its validity. From Marcel's perspective, the experience of transcendence is also not objective and tangible. The term transcendence also refers to the same "absolute thing", which is a deep and profound gap between the subject and existence, such that the subject tries to escape from knowing and connecting with it. Marcel has emphasized accessibility and participation in existence, and has considered the condition for connecting with others and reaching the absolute "you" to be the individual's participation in existence and with others. The word availability means that I am ready and available for someone. Of course, at this stage, concepts such as loyalty, faith, love, and belief somehow emerge in the existence of the seeker.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank the anonymous reviewers for their insightful comments and constructive feedback, which significantly improved the quality of this manuscript. We also

extend our gratitude to our colleagues for their valuable discussions and technical support throughout this research.

Ethical Considerations

The authors strictly adhered to the highest standards of research integrity. The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and any other form of scientific misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

عشق، دلهره و حضور در هستی در اندیشه‌ی گابریل مارسل

علی حسینی^۱، مهشاد صیدی پور^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه فلسفه، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران. رایانامه: a.hoseini@yu.ac.ir
 ۲. کارشناس ارشد فلسفه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران. رایانامه: mahshad.sp@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی،	هدف: هدف اصلی این پژوهش، بررسی و تحلیل سه مفهوم محوری عشق، دلهره و حضور در فلسفه‌ی اگزیستانسیالیسم گابریل مارسل است. این مقاله در پی آن است تا نشان دهد این سه عنصر چگونه هسته‌ی اصلی شکل‌دهنده‌ی تجربه‌ی انسانی را تشکیل می‌دهند و از طریق ترکیب آن‌ها، چگونه می‌توان به درکی عمیق‌تر از معنای زندگی، رهایی از انزوا و دستیابی به اصالت و تحقق وجودی دست یافت.
تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۰۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۵	روش پژوهش: روش این پژوهش، تحلیل فلسفی و روش توصیفی-تحلیلی است. داده‌های مورد نیاز از طریق مطالعه‌ی کتابخانه‌ای و بررسی آثار اصلی گابریل مارسل (مانند «وجود و بودن»، «اسرار هستی» و دیگر نوشته‌هایش) و نیز منابع ثانویه مرتبط گردآوری شده‌اند.
کلیدواژه‌ها: عشق، دلهره، مارسل، مشارکت، هستی، دیگری	یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در فلسفه‌ی مارسل، این سه مفهوم به‌طور عمیقی در هم تنیده شده‌اند: عشق: نه یک احساس گذرا، بلکه یک نیروی وجودی نجات‌بخش است دلهره: برخلاف اضطراب ویرانگر، یک مواجهه‌ی مثبت و سازنده با مرزها و ناشناخته‌های هستی است حضور: به معنای بودن تمام‌عیار در لحظه، نقطه‌ی اتصال انسان و جهان است.
	نتیجه‌گیری: در نتیجه می‌توان گفت که فلسفه‌ی گابریل مارسل، با محور قرار دادن این سه مفهوم، راهکاری انضمامی برای غلبه بر بحران‌های معنوی انسان مدرن ارائه می‌دهد. این پژوهش به این جمع‌بندی می‌رسد که عشق، دلهره و حضور، سه ضلع مثلثی هستند که هستی انسان را قوام می‌بخشند. از نگاه مارسل، زندگی زمانی به تحقق وجودی می‌رسد که فرد بتواند با پذیرش دلهره‌های هستی، به شکلی تمام‌وقت در جهان حاضر شود و از طریق عشق، پلی به سوی دیگران بزند. بنابراین، این سه مفهوم صرفاً مقوله‌هایی انتزاعی نیستند، بلکه راهنمایی عملی برای نحوه‌ی زیستن یک زندگی اصیل و پر معنا هستند.

استاد: حسینی، علی؛ و صیدی پور، مهشاد. (۱۴۰۴). عشق، دلهره و حضور در هستی در اندیشه‌ی گابریل مارسل. *پژوهش‌های نوین در مطالعات علوم انسانی*

اسلامی، (۷) ۴، ۱۹-۱. <https://doi.org/10.22034/api.2025.2026121.1076>

DOI: <https://doi.org/10.22034/api.2025.2026121.1076>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه لرستان.

مقدمه

در اندیشه‌ی گابریل مارسل، عشق، دلهره و حضور در هستی سه مفهوم بنیادین هستند که به‌طور مستقیم با تجربه‌ی وجودی انسان پیوند خورده‌اند. عشق به‌عنوان نیرویی وجودی، انسان را از انزوا و پوچی رها کرده و امکان ارتباط عمیق و معنابخش با دیگران را فراهم می‌آورد. دلهره، برخلاف اضطراب، نمایانگر مواجهه‌ای آگاهانه و پذیرنده با جنبه‌های نامعلوم و رازآمیز هستی است که به گسترش آگاهی و رشد معنوی منجر می‌شود. حضور در هستی به معنای حضور اصیل و تمام‌عیار در لحظه‌ی حال است که امکان تجربه‌ی کامل و غنی از زندگی و ارتباط با دیگران و خود را ممکن می‌سازد.

عناصری مانند عشق و دلهره، اگر چه در بادی‌امر، ساده و بدیهی انگاشته می‌شوند، ولی همین دو مقوله در طول تاریخ، دغدغه‌ی بسیاری از صاحب‌نظران و اندیشمندان بوده، و درباره‌ی این دو مسئله، آثار بسیاری نیز به جا گذاشته‌اند. همواره چپستی انسان و دغدغه‌هایی که در طول زندگی برایش اتفاق می‌افتد، در واقع پیش‌زمینه‌ای خواهند شد تا اینکه انسان با تأمل و تفکری بهتر به هستی وجودی درونی خویش واقف شده و معناداری زندگی را دریابد و رویکرد و ذهنیتش نسبت به خود خویشتن، هستی و وجود، دیگران و امر متعالی «تو»ی مطلق، تغییر کند. گابریل مارسل در کتاب «راز وجود» خود را «فلسوفی با اندیشه‌ی نو سقراطی»، و نه با تفکرات اگزیستانسیالیستی حاضر در دوره‌اش، و فیلسوفی مؤمن و مسیحی معرفی کرده است. از نگاه مارسل، موضوع فلسفه «وجود» است؛ ولی وجود انسان، نه وجود از آن جنبه‌ای که وجود دارد. انسان کارکردنگار صرفاً ابزاری از نگاه مارسل، معنای وجودی خویش را گم کرده و باید تلاش کند که با ارتباط سازنده با «دیگری» و مشارکت و حضور در هستی و کشف «راز»، در طی این فرایند، شأن و مقام و منزلت از دست رفته‌ی خویش را برگرداند.

بی‌قراری انسان جدید و فقدان معنای وجودی میان انسان‌ها، مسئله‌ای بسیار مهم و دغدغه‌ی اصلی فلسفه و اندیشه‌ی مارسل است که از نگاه مارسل عواملی مانند: روحیه‌ی انتزاع (گسترش اندیشه‌های اولیه به دومین) و فرایند تملک زیستن بر اساس، و روند «بودن» در زندگی که ارتباطی از جنس «من - تو» است که به کشف راز در هستی می‌انجامد و نه زندگی کردن بر پایه‌ی عنصر «داشتن» که حاصلی جز فرایند ارتباط «من - او» یا «من - آن» نخواهد داشت و صرفاً ارتباطی ساده و بدون نتیجه و فاقد احساس طرفینی و شیء گونه است. در واقع مارسل، نوعی الهیات جدید را در دوره‌ی معاصرش به منصفی ظهور رساند.

در تبیین و بررسی عشق و دلهره در اندیشه و فلسفه مارسل، برجسته بودن جایگاه ذهنی و وجودی انسان فردی و ملموس که انباشته از دغدغه‌های بسیاری است، دیده می‌شود. وی با احساسات و عواطفی که دارد گاهی، دلهره، اضطراب، دلهره و بی‌هویتی، وجودش را در برخواهد گرفت، ولی نهایتاً، مارسل، با تأکید بر تأمل وجودی و ارتباط فرد با خدا یا متعالی در قالب فرایند ارتباطی مستقیم و عشقی عاری از نیاز، و نقش این امر در تحقق وجود فرد و ازمیان رفتن همان خلأ و فقدان معنای وجودی و راهیابی انسان به معنادار شدن زندگی‌اش در این فرایند تأکید کرده و انسان را به معنادار شدن زندگی و یافتن منزلت و شأن وجودی در طی فرایند تعالی جستن به‌سوی بلندا و امکان تجربه‌ی امر متعالی، از آن جهت که متعالی است، انسان را راهنمایی می‌کند.

اکنون بر اساس اظهارات فوق، این سؤالات مطرح خواهد شد که از دیدگاه مارسل، دو عنصر عشق و دلهره چه ارتباطی با هم دارند؟ و آیا اساساً عشق و دلهره می‌توانند راه‌گشای معضله فقدان معنای وجودی انسان باشند؟ نقش کدام یک از این دو مقوله در اندیشه مارسل پررنگ‌تر و مؤثرتر است؟ معنای وجودی انسان معاصر دارای چه خصوصیات است؟ انسان بر چه اساسی می‌تواند خود خویشتن را بشناسد و بهران هویت گم‌شده‌اش را حلاجی کرده و در پی رفع این نقص و رسیدن به کامیابی که همان ارتباط با «تو»ی مطلق، در سایه مشارکت و حضور در هستی و کشف «راز» است، نائل شود؟

نگارندگان این پژوهش، باتوجه به نکات ذکر شده، تمرکز مارسل را به مسئله دلهره، اضطراب، دلهره و تشویش انسان عصر مدرن که پس از جنگ جهانی دوم، سراسر اروپا را فراگرفته بود، دانسته و راهکاری که مارسل پیش گرفته، در نهایت، راهیابی انسان از وضع نامطبوع حیاتش به‌واسطه‌ی حضور در هستی و ارتباط با «تو»، یعنی یگانگی و تجربه‌ی امر متعالی است، خواهد بود.

از این‌رو؛ در پرتو نگاه مارسل، ابتدا به بررسی معانی و مفاهیم دو مقوله عشق و دلهره، انواع و اقسام این دو پرداخته و سپس ارتباط و نقش این دو مقوله را در اندیشه فلسفی وی بیان کند.

راز وجود در اندیشه مارسل

راز وجود معنا و رهایی در هستی

در فلسفه مارسل، «وجود»، بزرگ‌ترین راز تعبیر شده است. رازی که تمامی رازهای دیگر به آن ختم می‌شوند. از نگاه مارسل وجود را نمی‌توان تعریف کرد، بلکه با تفکر و تحقیق در تجارب انسانی می‌توان به جستجوی آن پرداخت. خداوند از نگاه مارسل یک راز است و وجود نیز رازی ابدی و ازلی است (مصلح، ۱۳۸۷: ۲۲۴-۲۲۵).

از نگاه مارسل، انکار هستی به منزله در دام افتادن هیچ‌انگاری و پوچی و کثرت‌بینی افراتی است. اذعان به وجود، اظهار این گفته است که انسان با مشارکتش در امری ابدی و سرمدی، به زندگی‌اش ارزش و کرامت خواهد بخشید. مسئله هستی، مسئله نجات و رهایی است و اینکه فرد، سعی کند در راستای آن، ساختارهای عالم واقع را کشف کند (کین، ۱۳۹۳: ۶۲-۶۳).

مطابق اندیشه ی مارسل ما واقعاً قادر نخواهیم بود که این سه گزینه را از هم جدا کنیم. الف: وجود. ب: آگاهی از خود به عنوان کسی که وجود دارد. ج: آگاهی از خود، آن گونه که به جسم وابسته است، یعنی به عنوان وجود جسمانی (مارسل، ۱۳۹۳: ۲۲-۲۳). متافیزیک مارسل، در واقع، باید پاسخی به خواست بنیادی هستی‌شناسی بدهد: هستی باید یافت شود. باید چیزی پیدا شود که به آسانی بتوان در مقام توضیح، آن را از سر، باز کرد، به عنوان مثال همان‌طور که روانکاوی، در توضیح پدیده‌های روانی، آن را از سر باز می‌کند. واقعیت انسانی، خود را همانند یک انسان شونده، یعنی هستنده‌ای که همواره در حال شدن است، نمایان می‌کند (م. بوخنسکی، ۱۳۸۷: ۱۴۸-۱۴۹).

مارسل، بودن را از داشتن جدا می‌کند. مقوله «داشتن»، فقط در قلمرو اجسام، معنادار خواهد شد، یعنی آنجا که دارنده، با آنچه دارد، فرق می‌کند. «داشتن»: الف: باعث ایجاد میل به کارگیری چیزی و استفاده از آن به عنوان ابزار خواهد شد. ب: میل به تصاحب شیء و خارج کردنش از اختیار و تملک دیگران است. ج: میل به دل بستگی و دغدغه از دست دادن آن و فرمان برداری از آن می‌شود. مارسل، معتقد است که از لحاظ «داشتن»، انسان هم سطح اشیا قرار خواهد گرفت. درحالی که انسان باید از این سطح تعالی بیابد، چون انسان شیء نیست؛ بلکه وجود است (زمانی، ۱۳۸۶، ۱۸۷).

مارسل بیان می‌کند که در زیر تمامی مفاهیم تجربه‌گرایی تقدّم خودآگاهی، واقعاً این تصوّر ابتدایی نهفته است که هر چیزی که برای من است و من مالک آن هستم، نخست باید از جسم من عبور کند: این تصوّر جسم من به عنوان واسطه مطلق است. در رابطه بودن، مشارکت و همراهی و ارتباط دوسویه در میان است. حضوری بی‌واسطه و رسیدن به راز هستی در بودن نهفته است که تفکری که در حضور است، تفکری ملموس و محسوس و غیر مالکیتی است که در نهایت باعث اوج گرفتن و فراتر رفتن انسان از اندیشه اولیه به اندیشه دومین و درک معنای وجودی و هستی و رسیدن به معنای زندگی و یافتن هویت و کرامت و ارزش انسانی و بالاتر از همه رسیدن «من»، به «تو»ی مطلق که همان متعالی است، است (مارسل، ۱۳۹۳: ۱۲۳).

راز وجود، فلسفه حقیقت و مشارکت انسانی

مسئله، چیزی است که در برابر ما قرار می‌گیرد و ذهن ما، آن را با ابزار خاصی کنار می‌زند. به همین خاطر است که مسئله و تکنیک همیشه کنار هم هستند. ولی راز، امری است که انسان را محاصره کرده، و به نوعی انسان گرفتار آن خواهد شد. نمی‌توان راز را با تکنیک حل کرد. اساساً راز، قابل حل نیست و در مقابل آن باید به روشی دیگر برخورد کرد. در وهله اول باید وجود راز را قبول، و به وجودش اعتراف کرد، سپس به آن نزدیک شد و در نهایت درباره آن می‌توان اندیشید و تأمل کرد. مارسل معتقد است که تمامی مسائل فلسفه، به نوعی راز هستند. عشق، اختیار، آزادی، رهایی، وفا و... رازهایی هستند که ما را فراگرفته‌اند. ولی تمامی این رازها، جلوه‌ای از یک راز اصلی و اساسی و بنیادی، یعنی «راز وجود»، هستند. از نگاه مارسل، تنها راه اثبات وجود، در خود فرورفتن است (زمانی، ۱۳۸۶: ۱۸۷-۱۸۸).

«رازها، حقایقی نیستند که در ورای ما وجود دارند، بلکه آنها حقایقی هستند که ما را دربر گرفته‌اند» (مارسل، ۱۳۹۳، ۱۵۵)

مارسل بیان می‌کند، «گوهر راز این است که تمام و کمال در برابر من قرار نمی‌گیرد» (مارسل، ۱۹۶۸: ۱۲۸). بازشناختن راز، فقط تا جایی امکان دارد که انسان، مشارکت خودآگاهانه‌ای در زندگی خویش داشته باشد، نه اینکه صرفاً نظاره‌گر زندگی باشد. تصدیق واقعیت راز، فقط زمانی ممکن است که فرد، آزادانه و فروتنانه به این مطلب اعتراف کند که «خود»، از جهان و از دیگر انسان‌ها جدایی‌ناپذیر است (کین، ۱۳۹۳: ۴۳-۴۴).

مارسل عقیده دارد، ذهن بودن نمی‌تواند به‌عنوان نقطه‌ای برای حرکت در نظر گرفته شود، بلکه آن دستاورد و غایت محسوب می‌شود که البته منظور مارسل همانند دیگر اگزیستانسیالیست‌ها، این است که ذهن شناسنده که محلی برای درک موضوع عمومی شناخت است، در عمل، کارکردی ویژه و منحصر تمامی افراد است. «ذات انسان عبارت است از قرارگرفتن در یک موقعیت». به این ترتیب مارسل در ابتدا، انسان را به‌عنوان موجودی که موقعیتش در جهان مشخص شده است، در نظر می‌گیرد. از نگاه مارسل، این شرکت مقدماتی وجود جسمی من که قبل از اینکه من در آن آگاهی و شناخت را از وجودم جدا کنم، از شناخت آشفته‌مانی از وجود کلی برخوردار هستم (بلاکهام، ۱۳۹۳: ۱۰۴-۱۰۵).

مارسل در بحث در مورد روابط شخصی بارها از مفهوم قابل‌دستیابی بودن، استفاده می‌کند. اگر من برای دیگری قابل‌دستیابی باشم، این‌گونه از خودپرستی‌ام فاصله گرفته و تعالی یافته‌ام. «دیگری»، نیز در ساحت بین‌انفسی برای من حاضر است. اگر من برای شخصی قابل‌دستیابی نباشم، مانند این است که در را به رویش بسته‌ام و او برای من دیگر، جز معنی مادی صرف حاضر نیست. به همین ترتیب این امکان نیز در رابطه با خدا نیز صادق است (کاپلستون، ۱۳۹۲، ۳۹۸).

مارسل معتقد است که در شناخت راز، انسان باید بازباز باشد نه تماشاگر صرف. وی در این باره می‌نویسد: من تأکید می‌کنم میان انسان مشارکت‌کننده و انسان تماشاگر، تفاوت است. چون انسان مشارکت‌کننده، متعهد و ملتزم است؛ ولی انسان تماشاگر، این چنین نیست (مارسل، ۱۹۵۰: ۱۲). بر اساس گفته‌های پیشین، انسانی که ملتزم و متعهد است به‌نوعی در بند و گرفتار است. در عشق، مرز میان عاشق و معشوق از میان رفته و هر کدام به‌نوعی در زندگی دیگری، مشارکت خواهند داشت (رادا کریشنال، ۱۳۸۲: ۴۳). از طرف دیگر، دسترس‌ناپذیری نیز ممکن است اشکال مختلفی داشته باشد، ولی همواره در میزانی از بیگانگی ریشه دارد. غرور، مثالی آشکار از دسترس‌ناپذیری است. اگر چه همین حالت دسترس‌ناپذیری در فردی که نگرش کارکرده‌مدارانه نسبت به خویش دارد، یا کسی با جهان‌بینی‌ای که صرفاً تکنیکی است، کور شده، قابل مشاهده است. تکبر باور شخص به این امر است که موجودی خودبسنده است (مارسل، ۱۹۹۵: ۳۲ و ۴۰).

فلسفه محسوس و ملموس مارسل، درباره وجود و زندگی انسان، مبنا و اساسی است که وجودشناختی ملموسش بر آن مبتنی است. هدف این وجودشناسی، کشف و ارائه‌دادن آن گونه از ساخت‌های تجربه انسانی است که از درون آنها این اطمینان حاصل خواهد شد که حقیقت و واقعیتی سرمدی و متعالی وجود دارد که به زندگی انسان معنای نهایی یا وزن وجودی خواهد بخشید. احساس، نحوه‌ای از مشارکت است و حالتی صرفاً انفسی نیست. به همین دلیل، خاصیت معرفت‌بخشی دارد. «هستی»، رازی است که تنها از راه موجودات متفرد، می‌توان به آن نزدیک شد؛ و موجودات متفرد را زمانی می‌توان شناخت که عاشقانه به آنها روی کنیم (کین، ۱۳۹۳: ۶۲-۶۴).

راز «من - تو»

من انسان، واقعیتی نیست که برای خویش و جدا از هر گونه رابطه‌ای حضور داشته باشد. من انسان، همیشه فقط، درون کلام رابطه ساز انسان، خطاب به «تو»، حضور و واقعیت پیدا خواهد کرد. «تو»، فاقد حدومرز است و فراگیر تمامی جهان است. انسان نیز که «تو» را مورد خطاب قرار می‌دهد، آن را تجربه یا تملک نخواهد کرد، بلکه او به درون رابطه‌ای خصوصی، غایی و یگانه وارد می‌شود. امتداد تمامی رابطه‌های رودررویی، در «تو»ی جاویدان نهفته که در نهایت به یکدیگر خواهند رسید (بوپر، ۱۳۹۰: ۸ و ۸۵). مارسل معتقد است که راه رسیدن به وجود، از «من» عبور می‌کند، پس فلسفه‌هایی که در آنها، «من» در حاشیه قرار می‌گیرند، باید به کناری گذاشته شوند. همه این فلسفه‌ها از دکارت انشعاب گرفته‌اند. به اعتقاد وی: «می‌اندیشم، پس هستم»، آن قدر مبهم است که رفع آن امکان‌پذیر نیست. راز وجود من، تنها از طریق تجربه‌ای بی‌واسطه و فردی قابل تأمل و تفکر است. مارسل، این

تجربه را وفا یا التزام می‌داند. قول دادن و یا ملتزم شدن به چیزی در آینده، باعث قرار گرفتن انسان بر سر دوراهی خواهد شد و به این ترتیب می‌تواند استمرار وجودی خویش را تجربه کند. در این حالت، اگر حقیقت وجود من در جریان التزام و تعهد نمایان گردد، وجود شخص دیگری که طرف تعهد من است نیز اثبات خواهد شد. به عبارت دیگر، راز «من»، راز «تو»، را نیز آشکار خواهد کرد. مارسل بیان می‌کند، برای اینکه وجود دیگری را پیدا کنیم، باید به تجربه‌ای که از التزام و تعهد داریم، توجه داشته باشیم. کاملاً روشن است که کسی با اشیا عهد و پیمان نمی‌بندد، چون شیء سؤال نمی‌کند و قول و قرار با آن بی‌معناست. از طرف دیگر، عهد و پیمان با خویش، یا یک آرمان نیز بی‌معناست. پس تعهد و التزام نشان‌دهنده این است که «دیگری»، وجود دارد و دیگری همان من دیگری یا «تو» است. نتیجه تعهد و التزام و نسبت میان من و تو، «ما» خواهد شد (زمانی، ۱۳۸۶: ۱۸۸-۱۸۹).

همان‌طور که فردی محسوس و دارای جسم نمی‌تواند از غرق شدن در حالات و روحیاتی خاص، جدا باشد، قطع ارتباطش با دیگران نیز به‌طور کلی امکان‌پذیر نیست. مارسل معتقد است که فلسفه، با (با هم بودن) ^۱، آغاز می‌شود نه با (بودن) ^۲. فلسفه با آگاهی التفاتی شروع می‌شود، نه با خودآگاهی، فلسفه با «ما هستیم» و حضور در هستی آغاز می‌شود، نه آن‌طور که دکارت می‌گوید، با «من هستم»، فلسفه با بین‌انفسی بودن و نه با نفسی بودن آغاز می‌شود. مارسل معتقد است که تصور انسان به‌صورت اتمی که جدا و پرتافتاده و ارتباطات به نحوی بر وی عارض می‌شوند، امکان‌پذیر نیست. آفریننده و خالق ارتباطات، «هستی» است. زمانی کودک می‌تواند احساس هویت و شخصیت کرده و از زبانش استفاده نماید که در جماعت یا گروهی از انسان‌ها زندگی کرده و پرورش یافته باشد. «من» فردی هم از درون یک شبکه ارتباطی بین‌انفسی بیرون می‌آید. البته، مارسل این مطلب را انکار نمی‌کند که ممکن است شخص مایل باشد به هر دلیلی خود را از دیگران جدا کرده و تنها در محدوده من شخصی خودش باشد. ولی به اعتقاد مارسل، این جدایی از دیگران، یعنی جدافتادگی انفسی، به‌نوعی طرد و رد مشارکتی است که می‌توان در چارچوب آن به راز هستی دست یافت. پس، از دیدگاه مارسل، بین‌انفسی بودن، پیش‌شرط شناخت و آگاهی است. این‌گونه است که مارسل فلسفه را رشته‌ای از تفکرات در باب معنای «با» تعریف خواهد کرد (مارسل، ۱۳۹۳: ۵۷-۵۸).

مارسل، «تو» را بزرگ‌ترین زمینه برای سیر در هستی باوجود تلقی کرده و تفکر در نسبت «من - تو»، را مهم‌ترین موضوع فلسفه می‌داند. پس جریان رازآمیز نسبت میان «من - تو»، به این خاطر است که این نسبت در امتداد نسبی اساسی میان «من-تو»ی مطلق قرار گرفته است. ولی اگر اندیشه، فقط به اندیشه آغازین که در مباحث نخستین در مورد آن صحبت شد، منحصر و محدود شده و راز به‌صورت مسئله درآمده و تنزل پیدا کند، در این صورت، ممکن است نسبت «من - تو»، نیز به نسبت «من - آن»، سقوط کند. چون در نسبت «من - آن»، دو طرفی که در رابطه هستند، ارتباطی خلاق و رازآمیز ندارند. «من»، از دیگری احساس حضور نخواهد کرد (مصلح، ۱۳۸۷: ۲۱۹).

مقولات راز آمیز حاصل شده از حضور «من - تو»

وفا

وفا، ویژگی زیبایی وجودی انسان است که به او وحدت و هویت می‌بخشد، چون اگر وفا نبود، انسان همواره محصور و محدود به اکنون و حال باقی می‌ماند و خویش را در گذر زمان یگانه پیدا نمی‌کرد. زمان آغاز وفا، هنگامی است که «من»، خود را در برابر فرد دیگری پیدا کند و در درونش چیزی ثابت و پایدار و محکم و قابل ثبات، احساس نماید. پس وفا با روی نمودن به یک «تو»، شروع می‌شود. مانند آن است که این «تو»، وی را به یک جواب دعوت می‌کند. زمانی که انسان در حالت وفا قرار دارد، هوشیار و خلاق است. اگر زمانی که در حالت وفا به سر می‌بریم، به یک «توی وفادار» مشهود می‌شویم، در حالت ایمان به «تویی مطلق» دست پیدا خواهیم کرد. به‌خاطر همین است که در وفا همیشه نشانه‌ای از ایمان وجود دارد. حتی در وفاداری‌های جزئی و معمولی افراد نسبت به هم آن‌گونه است که چنان با هم عهد می‌بندند که گویی مطلق و بدون قیدوشرط است. پس در پس هر وفا، گویی

1. Co-esse

2. esse

یک «توی مطلق» است. اینکه انسان بدون قید و شرط با دیگران عهد می‌بندد، نشانه‌ی حضور خداوند است. عشق عاری از نیاز، بیانگر همین مسئله است (مصلح، ۱۳۸۷: ۲۲۱).

مارسل بیان می‌کند: من حق ندارم خودم را متعهد به چیزی کنم که در اساس، حفظ و نگهداری آن برایم غیرممکن است (یا اینکه اگر من کاملاً صادق بودم، می‌دانستم که عمل کردن به آن غیرممکن است). یاوه‌گویی. ولی آیا تعهدی هست که نتوان عمل به آن را بیهوده انگاشت؟ در نهایت باید «مطلق»، وجود داشته باشد که من با تمامی وجودم، در آن وارد شوم. دوست داشتن و احترام برای رسیدن به حقیقت، به وفاداری تقلیل پیدا می‌کند. زمانی که شخص، سوگند وفاداری خویش را اعلام می‌کند، نمی‌داند چه آینده‌ای در انتظارش قرار دارد؟ فقط وضعیت کنونی برایش معلوم و روشن است، ولی آینده مبهم است. اصلاً فردا، او چگونه شخصی خواهد بود؟ خود این واقعیت ندانستن من، امری خواهد بود که به قول و پیمانم اعتبار خواهد بخشید. باید توجه داشته باشیم که ما نباید خود را به اشیا تقلیل دهیم. اگر ما در لحظه، در نظر گرفته شویم، نمی‌توانیم بیشتر از یک عملکرد باشیم (مارسل، ۱۳۹۳: ۵۹-۶۱).

مارسل در تحقیقاتی که در مورد وفا انجام داده، دو دغدغه را بیان نموده که در واقع این دو دغدغه، به مثابه منبعی الهام‌بخش تفکر فلسفی او هستند: یکی دغدغه او درباره‌ی موجودات متفرد، از جنبه‌ی تشخیصشان و دغدغه‌ی دیگرش، در باب هستی است، از آن جهت که هستی است. چون در آن لحظه در آغوش یگانه خود را پیدا خواهیم کرد. به این معنا که اگر کسی در حد و اندازه‌ی لحظه‌هایی که در آن قرار دارد، تنزل پیدا کند، خود او قادر نیست که وحدت هستی داشته باشد. از راه وفاست که «خود»، به نوعی هویت، وحدت و نوعی غلبه بر خوره‌های فرساینده‌ای که در گذر زمان، به جان و دار و ندارمان انداخته، و به نوعی روحمان را زخمی کرده، دست‌یافته و پیروز شویم. مارسل با یکی انگاشتن این دو دغدغه‌ی دوگانه، نشان می‌دهد که در عین حال، سقوط یا نزول در ارتباطات انسانی، می‌تواند صعود به ساحت امر متعالی باشد. چون از دید بسیاری از افراد، وفا فقط در حدی است که بتوانند به وظایفشان پایبندی داشته باشند، و این مسئله باعث تنزل وفا و ارزش آن خواهد شد. به همین دلیل، وفا مستلزم هوشیاری همیشگی در برابر رخوت هم‌رنگ شدن با جماعت، یا پایداری و استقامت عادات و رسوم و سنت‌هاست. پس وفاداری، قبول و اجابت تمام‌عیار دعوتی است که انسان از «دیگری» کرده است (کین، ۱۳۹۳: ۷۰-۷۲).

ایمان

اولین پرسشی که در صدد هستیم که به آن جواب دهیم، این است که آیا در خود وفا، چیزی یافت می‌شود که مقتضای ایمان به خدا، به عنوان شرطی برای وفاداری به هم‌نوع باشد یا خیر؟ از نظر مارسل، اولین نشانه‌ای که در اختیارمان قرار خواهد گرفت، بی‌قید و شرط بودن است که این نشانه، در وفا دیده می‌شود. وفا نسبت به انسانی دیگر التزامی مطلق دیده می‌شود. در این مورد می‌توانیم از دواج را مثال بزنیم که در آن تعهد می‌شود که زن و شوهر در تمامی شرایط زندگی، چه نیک‌بختی و چه بدبختی و غم و شادی و... کنار هم باشند، تا زمانی که مرگ، آنها را از هم جدا کند. این عهد و پیمان اگر از نوع واقعی و بدون هیچ‌گونه قید و شرطی بسته شود، «مطلق»، به حساب می‌آید؛ ولی اگر قید و شرطی به میان آید، در این صورت با ارتباطی مواجه خواهیم شد که نه بر اساس وفا، بلکه بنیاد و اساس آن هوا و هوس است. پس آیا وفای مطلق، مقتضای این است که انسان، نسبت به موجود مطلق هم مانند هم‌نوع خویش ملتزم باشد؟ پاسخ مارسل مثبت است. کسی که نسبت به دیگری از سر وفای مطلق متعهد و ملتزم می‌شود، در این صورت خواهد توانست به وجود «تو»ی مطلق هم شهادت دهد. پس اولین نشانه بر وجود ارتباط محکم بین وفا و ایمان، بی‌قید و شرط بودن است. دومین شرط، نیاز عاشق به جاودانگی معشوق است که از ذاتیات عشق است. عاشق امیدوار، دلش را به ایمان به خداوند، پیوند می‌دهد. از دیدگاه ایمان، همان‌طور که عشق به هم‌نوع، از عشق به خدا جدا ناپذیر است، جدایی وفا از ایمان نیز امکان‌پذیر نیست. پس از دیدگاه مؤمن، وفا، کاملاً و یکسره نشانه‌ی ایمان است. مارسل می‌گوید: رابطه‌ای پنهانی، این‌همانی‌ای نهانی، میان ایمان و عشق بی‌قید و شرطی که افراد به یکدیگر اظهار می‌کنند، وجود دارد. پس میان انسان‌ها تا زمانی که حداقل، احساس مبهمی نسبت به امر قدسی وجود نداشته باشد، وفاداری امکان‌پذیر نیست (کین، ۱۳۹۳: ۷۳-۸۰).

شرط ورود به آسمان دین، ایمان است. ولی اعتقاد و باورداشتن آن چه چیزی می‌تواند باشد؟ روشن است که نمی‌توان ایمان را به رأی و ظن تأویل نمود. البته این مسئله برای فرد غیر مؤمن کاملاً عادی است، چون ایمانی در وجودش نیست و در نهایت

نمی‌تواند آن را درک کند. مارسل می‌گوید: که آنچه به نظر می‌آید این است که در نهایت، عهد و پیمانی مطلق وجود دارد که آن را تمامیت من، با دست‌کم از واقعیتی از من خواهد بست و خداوند به‌عنوان فاعل برتر از شخص یا به‌عنوان «توی مطلق»، در دعا یا نیایش انسانی که در دلش می‌گوید: خدایا من به تو ایمان دارم، حاضر و شاهد است. به همین خاطر، اولین دلیل برای اثبات وجود خداوند منوط به ایمان است، نه مقدم بر ایمان (ورنو و وال، ۱۳۹۲: ۱۵۹-۱۶۰).

امید

امیدوار بودن، «همیشه به معنای امیدوار بودن برای «ما» است». هرگز امید به معنای وضع اندیشه‌گری آرزومندانه نمی‌تواند باشد. بلکه خودش را همیشه این‌گونه نشان می‌دهد که «من به‌شدت مایل هستم». امید، نوعی اطمینان پیامبرگونه را القا می‌کند و همانند، جوشنی است که وجود انسان را از تباهی مصون نگه می‌دارد. یعنی، در مرحله اول، مانع از سقوط درونی شده، و در مراحل بعد، وجود انسانی را انحطاط اخلاقی یا ارزشی و معنوی مصون نگه می‌دارد (خانجانی، ۱۳۷۷: ۷).

امید، برای نخستین بار نقش مهمی را در نظریه اخلاق اگوستین^۱ ایفا کرد، یعنی جایی که به‌عنوان یکی از سه فضیلت الهیاتی - ایمان، امید، عشق - نمایان شد. بنا به گفته‌ی اگوستین، فضیلت امید، فرع بر ایمان است و رابطه‌ای برابر با عشق دارد: یعنی هیچ عشقی بدون امید نیست و علاوه بر آن، عشق و امید هم نمی‌توانند بدون ایمان دوام بیاورند (استراتن، فریامنش، ۱۳۸۶: ۶۶).

نکته در خور توجه این است که اموری مانند: وفا، ایمان، امید، عشق یا فداکاری، اموری بین‌الأنفسی هستند، یعنی فقط در نسبت میان «من - تو» قابل ظهور هستند. پس اگر کسی به دلیل پیش‌بینی اوضاعی که در آینده به وقوع خواهد پیوست و یا حدت ذهن و مانند این امور، از ناامیدی مصون ماند، در واقع امر، این امید نخواهد بود و نمی‌توان آن را از امور بین‌الأنفسی دانست. به دلیل اینکه فرد مذکور، هنوز هم در مرحله اندیشه آغازین است و به میدان رمزآمیز حضور وارد نشده است (مصلح، ۱۳۸۷: ۲۲۳). می‌توان گفت که میان یأس و امید ارتباطی دیالکتیکی یافت می‌شود. چون جایی که امید هست، امکان یأس نیز می‌تواند باشد و زمانی می‌توان به یأس عکس‌العمل نشان داد که امیدی در آنجا نهفته باشد. یأس به هر شکل، در هر لحظه و به هر اندازه‌ای امکان خواهد داشت، و ممکن است این‌گونه به نظر برسد که خود ساختار جهانی که ما در آن زندگی می‌کنیم، ناکامی و شکست و ناامیدی را به ما پیشنهاد داده، البته اگر نگوییم که ما را به آن مجبور می‌کند (مارسل، ۱۹۹۵: ۲۲).

به مارسل، امید راهی است برای استعلا جستن از تنگنای زندگی. برای نمونه، این تنگناها، می‌تواند به‌صورت بیماری، اضطراب، غربت، جدایی... را به خود بگیرند. امید درون قالب تنگنا شکل می‌گیرد و نه تنها با آن مطابقت دارد، بلکه واکنش تمام‌عیار وجود ما را نیز مشخص خواهد کرد. پس فقط آنجا که وسوسه تسلیم به ناامیدی هست، امید می‌تواند جوانه بزند و خود را نشان دهد. مارسل، امید را کُنشی می‌داند که شخص به یاری آن، خواهد توانست، وسوسه‌ها و تنگنایی مثل غربت، جدایی و بندگی را پشت سر بگذارد. دل مشغولی و اهتمام مارسل، نه به امیدهای ارادی، بلکه به نوع خاصی از امید خلقی معطوف است که وی آن را این‌گونه بیان می‌کند: «من به تو، برای ما امید دارم». مارسل، به این نوع اصلی امید مانند ترجمان منزلت و شأن انسانی نگاه می‌کند، یعنی به‌عنوان توانایی برای استعلا جستن از تعینات و امیال شخصی و در انتظار، برای طرح مشترک بودن. پس در اینجا امید از بهره شخصی استعلا می‌جوید: ارتباط من با آن شخص (اشخاص) دیگر که به آنها امید بسته‌ام، ارتباطی ابزاریه^۲ نیست، بلکه ارتباطی اخلاقی و مشترک با جمع است (استراتس و فریامنش، ۱۳۸۶: ۶۷).

امید هم مانند وفا، نشانه‌ای از نشانه‌های خداوند است. ممکن است اتفاقات ناامیدکننده و یا دردناکی برای فرد مؤمن ایجاد شود، ولی وجود خداوند در درون افراد مؤمن، همواره نقطه امید و نجات‌بخش و یاری‌رسان تلقی شده و در این لحظات، مؤمنان به خداوند توسل می‌کنند. نکته قابل توجه این است که امید به‌گونه‌ای سّری، در افرادی که ظاهراً فاقد امید هستند، نیز ظهور می‌کند. زمانی که نشانه امید را به‌گونه‌ای پدیدارشناسانه مورد بررسی قرار دهیم، خواهیم توانست به رمز و رازهای پنهانی که در «من» در نتیجه توجه به «تو»ی مطلق، آشکار خواهد شد، پی می‌بریم. پس امید مانع توقف و درج‌زدن انسان در جریان زندگی‌اش خواهد بود. امید

1. Augustine
2. Instrumental

نیز همانند ایمان و وفا، بی‌قیدوشرط است، پس امید هم در این روند پدیدارشناسی، ما را به سمت و سوی ایمان و عشق، سوق خواهد داد (مصلح، ۱۳۸۷: ۲۲۲-۲۲۳).

وفاداری خلاق

بیرون افتادن انسان از امور و لحظات زندگی‌اش که در آن، عادت‌های نقض و اهتمام، بی‌واسطه‌تر خواهند شد، خلاقیت نامیده می‌شود. این گونه است که عالمی جدید، به‌گونه‌ای تازه کشف می‌گردد. اگر چه این دنیای تازه کشف شده، در مکاشفه‌ای علمی، هنری یا دینی صورت خواهد گرفت و البته این دنیای جدید تخیلی نیست و به ما این امکان را خواهد داد، اموری را دیده یا کشف کنیم که به دلیل عطف توجه به جهان ابزاری و کاربردی، تا کنون از این امور غافل بوده‌ایم (مک کواری، ۱۳۷۷: ۸۴).

«در واقع، زمانی که متعهد می‌شوم، در اصل قبول می‌کنم که تعهد من زیر سؤال نمی‌رود و روشن است که این اراده فعالانه، برای اینکه دوباره چیزی را زیر سؤال نبرم، به‌عنوان عنصری اساسی، در تعیین اینکه چه چیزی در آینده به وقوع خواهد پیوست، دخالت دارد... البته این مسئله مرا فرامی‌خواند که نوعی راه‌ورسم زندگی را ایجاد کنم... و این حالتی ابتدایی از وفاداری خلاق است» (مارسل، ۱۹۶۴: ۱۶۴).

دیدار و رویارویی میان دو شخص که نهایتاً به شناسایی دوجانبه خواهد انجامید، و عاملی که باعث می‌شود، سوم‌شخص را که شکل طبیعی احترام به دیگری است از میان بردارد، روابط جدی و دوستانه و عاشقانه است. در این صورت، هر کدام برای دیگری به یک «تو» تبدیل خواهند شد و از آن‌پس، آنها با هم یک اول‌شخص، یعنی یک «ما» را می‌سازند. هر کدام در حضور دیگری است. به همین دلیل است که غیبت و مرگ، این حضور را نابود نمی‌کند. هر چه حضورم برای دیگری بیشتر باشد، حضورم برای خودم بیشتر و عمیق‌تر، و سرنوشت و تحقق و سرشاری‌ام از هستی وجود دارد که از داوری یا شناخت سوم‌شخص فراتر است، مبادله‌ای از هستی که معنای مشخصی به مفهوم مطلق در حالت دقیق آن خواهد بخشید و اندازه‌ای از پیروزی و کامیابی را نشان خواهد داد (بلاکهام، ۱۳۹۳: ۱۱۸-۱۱۹). در مرحله‌ای که در عشق، مشارکت و همراهی و ازین‌بردن مرزهاست، وفای خلاق است. آماده‌بودن به این معنی است که دیگری را کاملاً باور داشته و نهایتاً خود را در اختیارش می‌گذاری، باز هم مرز از میان خواهد رفت و در نتیجه حضور من و دیگری، یکی خواهد شد. مارسل بیان می‌کند که «آمادگی و خلاقیت، مفاهیمی هستند که به هم مرتبط هستند» (مارسل، ۱۹۶۴: ۶۳).

عوامل مؤثر در دلهره از نگاه مارسل

جهان از هم گسیخته

مارسل بیان می‌کند که دلهره در جهان معاصر، نوعی از «خودبیگانگی» را برای انسان به ارمغان آورده است. منظورم از اصطلاح خودبیگانگی بیان این واقعیت است که به نظر می‌رسد انسان بیشتر از گذشته با خویشتن و ذات^۱ خودش بیگانه شده است، تا آنجا که در این ذات تردید دیده شده و دست‌کم هر گونه واقعیت اصلی از آن گرفته شده است، چنان‌که در عبارت‌های افراط‌آمیز اگزیستانسیالیسم معاصر می‌توانیم آن را مشاهده کنیم (مارسل، ۱۳۸۸: ۱۰). فروپاشی ساختارهای اجتماعی، مرحله‌ای از رشد هستند که ظاهراً با پیشرفت تمدن و رشد روحی و روانی همه انسان‌ها ارتباط داشته و حاصل آن، ظهور فردگرایی است که به نظر می‌رسد مانع به‌وجود آمدن ساختارهای نیرومند و مطمئن اجتماعی شده است. اینکه در این شرایط فرد به دلهره و دوری اجتماع روی آورده و مسائل عمیق عاطفی و روانی و احساسی روزگار ما، ارتباط تنگاتنگی با این جنبه‌ی خاص از دلهره دارد. احساس عدم ارتباط با دیگران و از همه مهم‌تر با خودخویشتن، از نتایج این اتفاقات و امور است. انسان در دنیای امروز احساس دلهره بیشتری کرده و به همین خاطر، رنج بیشتری نیز متحمل خواهد شد (برستون، ۱۳۷۸: ۶۸و۶۹).

توفیق فناوری، تا حد بسیار زیادی در بی‌ریشگی و گمنامی جامعه جدید تأثیرگذار بوده است. اینکه با توجه به پیشرفت و افزایش فنون در جامعه و ایجاد مشاغل بسیار و البته متنوع، باعث رشد طبقه کارگری با حرفه‌های مختلف و شرایط متفاوتی شده است.

مارسل، نشاط زندگی را با احساس فردیتی مرتبط دانسته که از ریشه داشتن در فضایی محسوس و ملموس جداناپذیر است. جامعه‌های که در آن، خانه‌دوشی، پیامد مقتضیات زندگی است، اشخاصی را پدید خواهد آورد، یکسان و یکنواخت که رنگ‌وبوی خاص هیچ بوم و بری را نخواهند داشت. این جامعه طبق نظر داستایوفسکی، انبوه‌موران است، نه جمع انسان‌ها به این خاطر که فقط افراد از هم گسیخته و جدافتاده از یکدیگر را می‌توان به قالب یک توده درآورد. در واقع، منزلت و احترام و ارزش آدمی در پی جنگ‌ها و پیشرفت فنون و به‌وجود آمدن حس کاربردی صرف برای این انسان، از بین خواهد رفت (مارسل، ۱۳۹۳: ۲۶-۲۷).

گونه‌ای گرفتار شدن و اسیری در دنیای در حال پیشرفت و گم شدن هویت خویش، برای انسان، این معنا را به همراه آورده که من از خود جامانده و محروم شده‌ام (مارسل، ۱۳۸۲: ۱۳۰).

تفکر تکنیکی یا کارکردگرایی

مارسل بیان می‌کند که جهانی که در آن زندگی می‌کنیم، ذاتاً درهم‌شکسته شده است. علاوه بر آن وقایعی تاریخی نیز باعث شکسته‌تر شدن آن شده است. هدف از بیان این نکته ذکر این مطلب است که ما اکنون و در این جهان شکسته، خود را می‌یابیم، اما چگونه و با چه وضعی؟ مشخصه این وضعیت، امتناع یا ناتوانی از تأمل، امتناع از تخیل و انکار امر متعالی است. ویژگی بارز جهان مدرن از نگاه مارسل، «جایگاه نادرست اندیشه کارکرد است». مارسل، بلیط‌فروش مترو را مثال می‌زند. چنین کسی نمونه تأثیر کاربرد اشتباه مفهوم کارکرد است. همین کارکرد را با دستگاه‌های خودکار هم می‌توان انجام داد. چنین کسی تمامی روز را از مسافران اسکناس گرفته و بلیطی را به همراه باقیمانده پولشان برمی‌گرداند. وی بارها و بارها این فرایند را با همان واحدهای پولی رایج تکرار می‌کند. تعامل انسان‌های دیگر با وی، در پایین‌ترین و سطحی‌ترین شکل و با بیشترین فاصله خواهد شد. مسافران، در بیشتر اوقات با او صحبتی کرده و حتی به او نگاه هم نمی‌کنند. بسیار خب، اکنون باید بدانیم که واقعیت درونی این فرد چگونه است؟ کم‌کم این شغل بی‌روح و یکنواخت، روح و روان و درونش را آزار داده، ولی در نهایت امری ضروری برایش تلقی خواهد شد. ممکن است در این شخص، حس شگفتی و نیاز مبرم به امر متعالی، کم‌کم کاسته شده و نابود شود. در افراطی‌ترین موارد، کسی که خودش را صرفاً با کارکردهایش یکی بداند، در نهایت دیگر هیچ‌گونه درک شهودی از درهم‌شکسته بودن جهان نخواهد داشت (مارسل، ۱۳۹۶: ۲۰-۲۲). در این اوضاع، انسانی که دچار جرمان شده، زندگی برایش فاقد معنا خواهد بود (مارسل، ۱۳۸۸: ۳۴-۳۵).

مارسل در مورد اهمیت هستی‌شناسی و حضور در آن تأکید بسیار زیادی دارد، وقتی که «راز»، از بین رفت این جهان، صرفاً به جایگاه مسئله تبدیل خواهد شد و انسان نمی‌تواند به راز حضور خویش در هستی پی ببرد و تعالی یا امر روحانی هم برای این فرد، تقدسش را از دست داده و صرفاً بیرون از هستی قرار خواهد گرفت. اکنون این انسان صرفاً کاربردی که تمامی وجودش را متعلق به فضای کاری خویش دیده و از هویت و منزلت درونی‌اش غافل شده، چگونه می‌تواند به درون خویش رجوع کرده و خویشتن را در هستی پیدا کند و به اهمیت هستی‌شناسی و رازها پی ببرد؟ مارسل، به این جهان لقب جهان از هم شکسته می‌دهد که حاکی از آن است که ما قلمرو وجود و آمادگی را از دست داده‌ایم (مارسل، ۲۰۱۱: ۸).

واقعیت ما، شکلی از شرکت در هستی است. جهان مادی، تماشاخانه‌ای نیست که این مضمون‌ها در آن مشغول به بازی باشند، جهان ما خودش «هستی‌ای» است که ما در آن فراخوانده شده‌ایم که در آن شرکت کنیم و خوار دانستن، غفلت و نفرت ورزیدن نسبت به آن نوعی کُفر است (بلاکهام، ۱۳۹۳: ۱۱۳).

تأثیر انتزاع

انتزاع، به‌عنوان فعلی‌دینی ذهنی، برای هر نوع نظر یا عملی دارای ضرورت است. اگر انتزاع نبود، مثلاً ما نمی‌توانستیم رنگ سبز را از زرد تشخیص بدهیم. انتزاع، مبنای تعقل است. همان‌گونه که مارسل به جنون فتاوری معترض است نه به استفاده از آن. روحیه انتزاع، زمانی پدید می‌آید که از واقعیت عینی و ملموسی که مفهوم انتزاعی از آن گرفته شده است، غفلت شود. زمانی که از یاد ببریم، دشمنی را که قرار است در جنگ به قتل برسانیم، انسانی است متفرد که بیم و امیدهایی در زندگی‌اش دارد، زمانی که

فراموش کنیم، گلی که از لحاظ علمی، علاوه بر اینکه پدیده‌ای قابل فهم بیان شده، چیزی زیبا هم هست که فی حد نفسه وجود دارد، در اینجا به افسون انتزاع تسلیم شده، و به واقعیت محسوس و ملموس بی‌اعتنا گشته‌ایم. مارسل معتقد است که بی‌اعتنایی به امور محسوس نه فقط در حیطه ذهن و عقل، بلکه ماهیت عاطفی هم دارد. زمانی که بگوییم: «این فقط آن است»، گرفتار نوعی گرایش به ارجاع و تقلیل شده‌ایم. نوعی تخفیف قدر و منزلت امور واقعی است که از دل بیزاری سر بر می‌آورد. این امر باعث می‌شود که فرد، به اموری مثل هستی، اهمیت حضور درونی‌اش در هستی، و کاهش تقدس امر متعالی و حتی خروج از هستی شود (مارسل، ۱۳۹۳: ۲۹-۳۰). انتزاع از دیدگاه مارسل، این گونه تفسیر می‌شود:

ممکن است ذهن، اسپر نوعی افسون گردد و از این شرایط مقدم که انتزاع را توجیه می‌کنند، غافل شده و درباره آنچه فی نفسه چیزی بیشتر از یک روش نیست، خود را گول بزند (مارسل، ۱۹۶۲: ۱۵۶).

درون روحیه انتزاع، فرد قادر است یک نازی، کمونیست یا هر کسی را به قتل برساند، بدون اینکه او را همانند شخصی انسانی به حساب بیاورد (هانلی، ۱۹۸۷: ۱۴۴).

تأثیر تملک

مشارکت، حضور، ارتباطات «من - تو» بی که اساس ارتباط است، تفکر محسوس و ملموس در ارتباطی که مبنای آن بر مقوله «بودن» بنا شده، دیده می‌شود. ولی در رابطه داشتن، صرفاً انتزاع و مسئله رابطه «من - او» بی که نحوه‌ای از احساس تملک صرف در آن مشاهده شده، و مشارکت حضوری و شهودی در آن راهی ندارد.

مارسل بیان می‌کند که تملک با روحیه انتزاع پیوند و ارتباط نزدیکی دارد. وی در کتاب بودن و داشتن، میان دو نحوه ارتباط اساسی با جهان، ارتباط از راه بودن و ارتباط با داشتن، فرق گذاشته است. تملک به این معناست که یک شیء یا موضوع تفکر را در مهار و ضبط خودمان داشته باشیم؛ یعنی در اختیارگیری، انحصار قدرت، ذخیره‌سازی، نگهداری و به‌دور انداختن یک شیء یا موضوعی که مورد تفکر قرار گرفته شده است. مارسل تأکید می‌کند که پدیده داشتن، به همان اندازه‌ای که در جهان طبیعت کاربرد دارد، در عالم افکار و اشخاص هم دارای کاربرد است. عمل انتزاع که جزئی لازم برای هر تفکری محسوب می‌شود، خود، به‌منزله تلاش است، به این خاطر که واقعیتی ملموس و محسوس را آن‌گونه توصیف کند و تحت مقوله درآورد که در نهایت، قابل تملک ذهنی شده و این‌گونه بتواند هر طور که مایل باشد در آن دخل و تصرف نموده و آن را مهار کند (مارسل، ۱۳۹۳: ۳۲-۳۳).

رویکرد و نگرش انسان در تفکر کارکردی بسیار تغییر خواهد کرد که آن هم به دلیل همان خصوصیات جهان ابزاری و درهم‌شکسته و از طرفی ابزاری شدن صرف انسان است. به این معنا که هستی، حضور و در دسترس بودن و مشارکت در هستی و کاویدن آن، جایش را به کارکرد و ابزار داده و به‌نوعی منزلت انسانی و هویتش، نزول کرده و انسان از خود خویش و هستی غافل شده است. این‌گونه است که جهان و وجود انسان، نه به‌صورت «بودن» و «حضور» و «راز»، بلکه به‌صورت مسئله در خواهد آمد، چون انسان دیگر قادر به تصویرسازی مناسب و صحیح از هستی و خود خویش نخواهد بود.

مارسل عقیده دارد این‌گونه جهان کارکردگرایی، صرفاً تهی خواهد بود و در آن فرایند جداسازی و مجموعه‌سازی که به‌هیچ‌عنوان دافع یکدیگر نبوده؛ بلکه دو جنبه اساسی و جدایی‌ناپذیر هستند که همان فرایند روح‌زدایی هستند، تقویت خواهند شد. در اینجا مسائل، مثل مسئله تکنولوژی که قابل تجربه و تجزیه به عناصر تشکیل‌دهنده خود هستند جایگاه خاصی داشته؛ ولی در مقابل، نوعی خلأ و کوری آنچه مارسل به‌عنوان «راز» از آن نام برده، حس خواهد شد. به این دلیل که «راز»، ارتباطی دوسویه با شخص داشته و این در حالی است که این مقوله، در جهان درهم‌شکسته تجزیه خواهد شد و این از نگاه مارسل، معضلی خطرناک قلمداد می‌شود (کاپلستون، ۱۳۹۲: ۳۹۳).

انسان، همان‌گونه که بدون انتزاع قادر نیست که اندیشه کند، بدون تملک هم نمی‌تواند به حیاتش ادامه دهد، ولی در عین حال، کاری ابلهانه است که ما حکمی بی‌قید و شرط را صرفاً برای تملک یا داشتن امور، صادر کنیم. در تملک خطرهای زیادی نهفته است. به این خاطر که در تملک ارتباطی ظریف و انعکاسی بین مالک و مملوکش ایجاد خواهد شد. هر اندازه که غریزه تملک‌جویی قوی‌تر شود، امری که تصاحب شده، انگیزه و قدرت ضبط و مهارش را بیشتر و بیشتر خواهد کرد. مملوک و دارائی‌های ما ممکن

است به جایی برسند که ما را فریفته و باعث آسیب رساندن به ما شوند. واقعیت ملموس و محسوس که سرشار از «راز» است، قربانی دستگامی از مفاهیم خواهد شد که امور واقعی را محدود و تجزیه به آن چیزی می کنند که به طور حتم و به یقین از راه تفکرات رازآمیز، آفاقی سازی و علمی و نه آنفوسی قابل تملک خواهند بود (مارسل، ۱۳۹۳: ۳۳-۳۴).

نتیجه گیری

گابریل مارسل، متفکری است که تفکرات فلسفی اش، الهام گرفته از زندگی و دوره حیاتش است. فلسفه او فلسفه اندیشه های ثانوی است. می توان گفت که فلسفه وی شناخت دوباره هستی و طرد کردن زندگی کارکردگرایانه و به دنبال آن بیدار کردن انسان ابزاری است که اندیشه اش، به دلیل قرار گرفتن در این قالب کارکردی، مشوش شده و ثمره ای جز گوشه گیری و یا عدم ارتباط با دیگران را به همراه نداشته است. یعنی مارسل، به گونه ای زندگی را به نگرستن در هستی برمی گرداند. از نگاه وی راه اندیشیدن این نیست که طبیعت و امور بیرونی را تا حد کاربردی و رفع امورات، شناخته و با آنان ارتباط داشته باشیم ما نباید در سطح «داشتن» و تفکر آغازین بمانیم. مارسل بیان می کند که باید به شناخت هستی پرداخت و ارتباط را از سطح انتزاعی و ابزاری، و اندیشه را از سطح ناقص آغازین به اندیشه کامل ثانویه رساند که ارتباط در آن نه از نوع «آن» یا «او»، بلکه ارتباط با «تو»ی مطلق است که به این ترتیب، «اندیشه»، در قالب حضور در هستی رازآمیز برخوردار آمد و تلاش خواهد کرد به عشق متعالی دست پیدا کند. به بیان مارسل، زمانی که من از وجودم آگاهی یافتم، این شناخت و آگاهی به این معنی نیست که من، از خودم مانند یک ذهن شناسنده از جسمم همانند یک عین شناخته شده، جدا شده باشم. از طرفی مارسل، عقیده دارد که اموری مانند آزادی، وفا، عشق، امید و ایمان، زمانی به اموری دروغین تبدیل خواهند شد که همانند مسائل عینی در نظر گرفته شوند. مارسل، با مقوله «حضور»، از دوران کودکی آشنا بود، وی در آثارش بیان کرده که باوجود مرگ مادرش و نبود جسمش در خانه، نوعی حضور رازآمیز در وجود مارسل داشت و مارسل به این نتیجه رسید که مرگ، نمی تواند پایان باشد و از طرفی هم خاطره شخص مرده در یاد خواهد ماند. پس به این نتیجه رسید که تمامی واقعیت ها به امور عینی و تجربی و ملموس و محسوس ختم نخواهند شد. دغدغه عمده مارسل نیز، این است که انسان در عصر جدید، به دلیل پیشرفت در علم و فنون از طرفی و جنگ و بلا و بی خانمانی از طرف دیگر به انسانی مضطرب، نگران، تنها و منزوی تبدیل شده که نتیجه اش دوری از هستی، عدم شناخت وجود خویش و متعالی و پایین آوردن سطح کرامت و منزلت وجودی خویش به عنوان انسان است. ارتباطات نیز سراسر، کاربردی و ابزاری صرف شده، و در حد همان «من - او» یا «من - آن» مانده است. در این مرحله است که مارسل نیاز مبرم به هستی شناسی را مطرح کرده و انسان را به گونه ای تأمل در خویشتن خویش دعوت می کند. پس نیاز به هستی شناسی از نگاه مارسل نوعی جذب و طلبی برای پیوستن و ارتباط با هستی و درک کردن نقش و جایگاه ما در این هستی است. از طرفی مارسل بیان می کند که در فلسفه مدرن، اصطلاح «تعالی»، اعتبارش را از دست داده است. تجربه تعالی نیز از منظر مارسل، عینی و ملموس نیست. اصطلاح تعالی نیز به همان «امر مطلق»، اشاره می کند که شکافی عمیق و ژرفی میان سوژه و هستی است، به طوری که سوژه تلاش می کند که از شناختن و ارتباط با آن فرار کند. مارسل، به دسترس پذیری و مشارکت در هستی، بسیار تأکید کرده و شرط ارتباط با دیگری و رسیدن به «تو»ی مطلق را مشارکت فرد در هستی و با دیگران دانسته است. پس واژه دسترس پذیری، به معنای آماده و حاضر بودن من برای کسی است. البته در این مرحله، مقولاتی مانند وفا، ایمان، عشق و ایمان، به نوعی در وجود انسان سالک پدیدار می شوند.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در این مقاله مستخرج از پایان نامه به شکل زیر است:

نویسنده اول: تهیه و آماده سازی نمونه ها، انجام آزمایش و گردآوری داده ها، انجام محاسبات، تجزیه و تحلیل آماری داده ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیش نویس مقاله.

نویسنده دوم: استاد راهنمای پایان نامه، طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و

نهایی سازی مقاله.

نویسنده سوم: استاد مشاور پایان نامه، مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله.

تعارض منافع

بر اساس اظهارات نویسندگان، این مقاله تعارض منافی ندارد.

حامی مالی

این پژوهش با حمایت معنوی معاونت پژوهشی دانشگاه یاسوج انجام شده است.

سپاسگزاری

از تمامی مشارکت کنندگان در این پژوهش سپاسگزاری می شود.

منابع

- استراتن، فیلیپ و فریمانن، مسعود. (۱۳۸۶). گذری بر مفهوم امید در اندیشه کانت، بلوخ و مارسل، فلسفه و کلام، اطلاعات حکمت و معرفت، ۲۱.
- افلاطون (۱۳۹۳). ضیافت یا سخن در خصوص عشق. پیشگفتار از محمد علی فروغی، ترجمه محمد ابراهیمی امینی فرد، چاپ پنجم، تهران: نشر نیل.
- ام. بوخنسکی، اینوستیوس. (۱۳۸۷). فلسفه معاصر اروپایی. ترجمه دکتر شرف‌الدین خراسانی (شرف)، چاپ پنجم، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- برستون، جوآن ویلاندا. (۱۳۷۸). لذت و رنج دلهره. ترجمه حسین کیانی، تهران: نشر عطایی.
- بلاکهام، ه.ج. (۱۳۹۳). ۶ متفکر اگزیستانسیال: فردریش نیچه، کارل یاسپرس و دیگران. ترجمه محسن حکیمی، چاپ نهم، تهران: نشر مرکز.
- بوبر، مارتین. (۱۳۹۰). من و تو. ترجمه خسرو ریگی، چاپ اول، نوید شیراز: شیراز.
- ترینور، برایان. (۱۳۹۶). گابریل مارسل. ترجمه سید حسین حسینی، دانشنامه فلسفی استنفورد، چاپ اول، تهران: نشر ققنوس.
- خانجانی، علی اکبر. (۱۳۷۷). حضور و فناپذیری. سایت کارنیل.
- د.یالوم، اروین. (۱۳۹۴). روان‌درمانی اگزیستانسیال. ترجمه دکتر سپیده حبیب، چاپ ششم، تهران: نشرنی.
- راینسون، دیوید. (۱۳۹۰). نیچه و مکتب پست مدرن. ترجمه ابوتراب سهراب و فروزان نیکوکار، چاپ چهارم، تهران: نشر فرزاد روز.
- رادا کریشنال، سرویانی. (۱۳۸۲). تاریخ فلسفه شرق و غرب. جلد دوم، ترجمه جواد یوسفیان، تهران: علمی و فرهنگی زمانی، مهدی (۱۳۸۶).
- تاریخ فلسفه غرب (۲). چاپ اول، دانشگاه پیام‌نور، تهران.
- فخرایی، یوسف. (۱۳۷۲). اگزیستانسیالیسم و تئاتر. مجله صحنه، ۶۸.
- فروم، اریک. (۱۳۹۶). هنر عشق ورزیدن. ترجمه پوری سلطانی، چاپ دوم، تهران: انتشارات مروارید.
- کاپلستون، فردریک (۱۳۹۲). از من دوبیران تا سارتر، جلد نهم، ترجمه عبدالحسین آذرنگ و سید محمود یوسف‌ثانی، چاپ پنجم، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- کین، سم (۱۳۹۳). گابریل مارسل. ترجمه مصطفی ملکیان، چاپ دوم، تهران: نشر هرمس.
- مارسل، گابریل (۱۳۹۳). بودن و داشتن، ترجمه صدیقه فراهانی، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه.
- مارسل، گابریل (۱۳۸۲). فلسفه اگزیستانسیالیسم. ترجمه شهلا اسلامی، چاپ اول، تهران: نشر نگاه معاصر.
- مارسل، گابریل (۱۳۸۸). انسان مسئله گون. ترجمه بیتا شمسینی، چاپ اول، تهران: نشر ققنوس.
- مصلح، علی اصغر (۱۳۸۷). فلسفه‌های اگزیستانسیال. چاپ دوم، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- مک کواری، جان. (۱۳۷۷). فلسفه وجودی. تهران: نشر هرمس.
- مورتی، کریشنا (۱۳۹۳). عشق و دلهره. ترجمه محمد جعفر مصفا، چاپ هفتم، تهران: انتشارات صبا.
- ورنو، روزه؛ ژان، وال (۱۳۹۲). نگاهی به پدیدارشناسی و فلسفه‌های هست بودن. ترجمه یحیی مهدوی، چاپ سوم، تهران: نشر خوارزمی.

References

- Hanley, K. R. (1987). *Dramatic approaches to creative fidelity: A study of Gabriel Marcel's philosophy*. University Press of America.
- Marcel, G. (1962). *Man against mass society* (G. S. Fraser, Trans.). Henry Regnery Company.
- Marcel, G. (1964). *Creative fidelity* (R. Rosthal, Trans.). Farrar, Straus and Company.
- Marcel, G. (1968). *Problematic man* (B. Thompson, Trans.). Herder and Herder.
- Marcel, G. (2011). *The mystery of being, Vol. 1: Reflection and mystery*. St. Augustine's Press.